

A Magyar Református Presbiteri Szövetség
14. Nemzetközi (Kárpát-medencei) Presbiteri Konferenciájának
ÁLLÁSFOGLALÁSA

A Magyar Református Presbiteri Szövetség 2005. június 29. és július 2. között tartotta 14. Nemzetközi (Kárpát-medencei) Presbiteri Konferenciáját Miskolcon, a Lévay József Református Gimnáziumban "Családi válsághelyzetek - keresztyén válaszok" címmel. A konferencián elhangzott igeszolgálatok, előadások és korreferátumok, valamint a hozzászólások alapján a konferencia résztvevői a címben foglaltakról a következő állásfoglalást alakították ki.

1. A válságokról általában

A válságok az emberi életben nem szükségszerűen kedvezőtlenek. Az Úr Isten a válságok egy részét ("normatív válságok") a teremtés rendjébe iktatta, mivel ezek az emberi élet korszakai közötti átmenetek feszültségeiből származnak. Az ember csak ezek leküzdése, megharcolása révén jut az emberi lét következő fokozatába. Ilyenek pl. a serdülőkor, a felnőttkor különböző szakaszai közötti átmenetek válságai, amelyek mögött adott esetben biológiai változások is állnak.

A válságok másik csoportját az olyan eseti válságok alkotják, amelyek valamely rendkívüli élethelyzetben állnak elő, vélhetőleg legtöbbször, vagy talán mindig saját, vagy közeli és távoli környezetünk bűneiből kifolyólag. Ezeket a válságokat Isten fel tudja használni arra, hogy valakit valamely útról letérítsen és új irányba indítson el. Ezt azonban csak azok tudják felismerni, akiket Isten elhívott, akiknek megbízást adott, akiket Isten felkészített és szolgálatba állított (Ef. 4,11-15) és aki mindezekre igenlő választ adott. Mivel azonban életünkben, a szolgálat végzése során ők is tévútra juthatnak és az erre vonatkozó igei figyelmeztetést nem veszik észre, válságba jutnak. Isten azonban ezekből a válságokból az ő gyermekeit ki tudja menekíteni.

2. Válsághelyzetek a családban életkorok szerint csoportosítva

2.1. Az ifjúkor válsághelyzetei

Az ifjúkort három korszakra lehet bontani, úgymint a serdülőkorra, az ifjúkorra és a fiatal felnőttkorra.

Önmagukban mindhárom kornak a válsághelyzetei szükségszerűek (normatívak), mert ezek nélkül a gyermekből nem lesz felnőtt. Az azonban, hogy ezeknek a válságoknak a megoldása, kimenetele hogyan alakul, három tényezőtől függ: Milyen környezetből jut az illető a válsághelyzetbe? A válság ideje alatt milyen családi és társadalmi hatások motiválják a válság kimenetelét? Az, hogy a serdülő lázadozó - kompromisszumokat nem ismerő, mindent fehéren-feketén látó - szükségszerű, hisz csak így tud leválni (elrugaszkodni) szüleitől és csak így találja meg saját önazonosságát. Amint írtuk, a válságból való kimenet attól függ, hogy a serdülő milyen családi élethelyzetből jön (szerető vagy elutasító). A család a válság jeleit hogyan viseli el és hogy a közelebbi és távolabbi társadalmi környezet pozitív vagy negatív kimenet irányába tereli-e.

Ha a családi előzmények kedvezőek, az apa helyesen tölti be apai és férji szerepét, vagyis szeretettel korlátozó, hatalmával nem visszaélő feje a családnak (1Kor. 11,3), az asszony anya, aki a leválás során nem szűnik meg gyermekét szeretni, de el is tudja engedni, tudva, hogy a gyermeket csak sáfárságra kapta, továbbá, ha egyikük sem "dramatizálja ezt a kort a kelleténél jobban" (Gyökössi), hanem bábáskodnak a felnőtté születésnél, akkor várhatólag egészséges felnőtt születik. Nem hallgathatjuk el, hogy ebben a társadalmi környezet a szülőket nem segíti. Ezen a helyzeten enyhíthet a szerető, befogadó, hosszútűró gyülekezet.

Ha azonban a gyermek nem ilyen előélettel indul a serdülőkorba és nem toleráns környezet veszi körül, akkor súlyosan sérült felnőtt születik.

Isten terve a pozitív kimenet, ezért a családnak és a gyülekezetnek Isten terve szolgálatába kell állnia. Istennek van hatalma a sérültet is meggyógyítani és ebben is fontos eszközzé válhat a gyülekezet.

Az ifjúkor higgadtabb időszak a serdülő korhoz képest, de a felnőtté válás szempontjából rendkívül fontos, mert a világnézeti-társadalmi problémák iránti érzékenység révén ekkor formálódik ki saját értékrendje. Mivel ebben a korban a szülők már csak távolabbról (de nem szeretet nélkül) kísérhetik ezt a formálódást, igen nagy szerepük lesz a mértékadó, hiteles személyiségeknek és jó közösségeknek, mint amilyen a gyülekezet és az iskola lehet. Negatív személyiségek és közösségek (bandák, galerik) viszont súlyos veszélyt jelentenek az ifjúra nézve. Ilyenek - a kutatások szerint is - a drog, a bűnözés, a céltalanság.

A fiatal felnőtt kor válságainak kimenetelében már döntő szerepe van/lehet annak, hogy az elhívást felismeri-e, igennel válaszol-e rá és átveszi-e azt a megbízatást, amit Isten készített számára.

Mivel ez a korszak fontos döntések korszaka (pálya- és társválasztás) ezt a döntést joggal előzi meg a félelem. A szülőkhöz visszatérő, velük új viszonyt kialakító felnőtt részére ismét fontos lesz a család szerető légköre, beleértve ebbe annak a szokásait, hagyományait. Mivel a külvilág általában erre az időszakra sem gyakorol pozitív befolyást, sőt a külső körülmények fokozzák a félelmeket, mint pl. munkanélküliség, bizonytalan jövő (lakáskérdés), a házasságtól elriasztó élethelyzetek, válások. A család mellett fontos szerephez jutnak a közösségek. Ha ezekben a közösségekben a fiatal felnőtt feladatot kap, érzi és tudja, hogy a közösségnek szüksége van rá, akkor félelmei csökkennek, még ha nem is jutott el az isteni meghívás meghallására.

2.2. A felnőtt kor válsághelyzetei

Ebben az időszakban mindenekelőtt a házasság jellegének van fontos szerepe.

Isten a házasságot életközösségnek és nem érdekközösségnek teremtette, ami több, mint a férj és a feleség együttese. Azon a szereteten alapul, amit Isten tanúsít az ember iránt (Jn. 3,16) és amit az egyik előadó így határozott meg: "Jó hogy vagy és azt akarom, hogy még inkább legyél." Az Isten és az ember közötti kapcsolatot Isten minden határon túl kiterjesztette (1Móz. 1,28-30), így az életközösségben élő házaspárok is tágtíják egymás életterét.

Ahogy az életközösségben élő párok Istenhez közelednek, úgy válik a közösségük egyre felbonthatatlanabbá. Így valósul meg az az "alapszabály", amely szerint a házastársi kapcsolatot állandóan építeni kell pl. azzal, hogy a házaspárok érdeklődnek egymás munkája, érdeklődési köre iránt.

Ha a házasság érdekházasság, érdekközösség, akkor az kompromisszumokon alapul, amelyben a házaspárok nem alkotnak életközösséget. Ebben a kapcsolatban az egyik fél birtokolni akarja a kapcsolatot, ellenőrizni akarja a másik életterét, anyagilag és lelkileg kiszolgáltatottá teszi a másikat, amiből kifejlődik a diktatúra és az erőszak.

Mivel a társadalmi környezet ma különösen (bár valószínűleg mindig) nem erősíteni, hanem inkább kikezdeni igyekszik a házasságokat, így az érdekközösség szinte bizonyosan zátonyra fut. Az életközösségek ápolása viszont a gyülekezetek fontos feladata, pl. házaskörök révén.

A családnak is több életciklusa van: a kapcsolatok kialakulásának szakasza, a házasság korai szakasza, az első gyermek születése, a házasság középső szakasza (iskoláskor), a gyermekek "kirepülése" a fészekből, a nyugdíjas időskor, a veszteségek időszaka.

Ezeknek a korszakoknak is megvannak a sajátos válságai, de ismét csak azt mondhatjuk, hogy ha a család támogató funkciói erősek, akkor ezeknek a normatív válságoknak nagy valószínűséggel pozitív kimenetele van. Ellenkező esetben a válság pusztítóvá válhat mind az egyénre, mind a kapcsolatokra, mind az egész családra.

A család miben tudja támogatni tagjait?

- a világra vonatkozó ismeretek összegyűjtésében és átadásában,
- a visszajelzésekben és útmutatásban,
- a világról kialakuló kép, az életfiliozófia kialakításában (keresztyén értékek)
- gyakorlati és konkrét segítség formájában,
- pihenésben és megújulásban,
- az önazonosság kialakításában,
- az érzelmi teherbírás növelésében.

Végigtekintve ezen a jegyzéken szembeötlő, hogy a tevékenységek legtöbbször közvetlenül, de mindegyikről közvetve elmondható, hogy Isten szeretetének megjelenési formái, Isten és ember, Isten és család kapcsolatában.

Nincs jogunk azt mondani, hogy ezek a funkciók csak keresztyén családok életében valósulnak meg, de valljuk, hogy ahol a házaspárok együtt és külön-külön közelednek Istenhez, az előzőekben ismertetett fokozatokon keresztül (elhívás-megbízás-felkészítés-szolgálatba állítás) ott bizonyára érvényesülnek. Aminthogy az is bizonyos, hogy ahol ezek nem érvényesülnek, ott a válság negatív kimenetelének negatív jelei jelennek meg: pszichoszomatikus betegségek, deviancia, szenvedélybetegségek, válás, családi erőszak, öngyilkosság.

Amint a pozitív válságkezelés nyomán a családokon nyilvánvalóvá kell válni ennek a kívülvalók számára is ("világítani kell"), úgy a negatív kimenetelű válságkezelés is láthatóvá lesz a család minden tagján, amiről azok a döbbenetes gyermekrajzok tanuskodhattak, amelyek elemzése a problémák hátterét tárta fel.

A család ill. a felnőttkor életciklusainak sajátos nehézségei, lehetséges válsággócái:

a.) Az újonnan házasodott párok esetében: az új szerephez megfelelő modell megtalálása, mert ez erősen meghatározó lesz a korai anya-gyermek kapcsolatban, ez viszont az ösbizalom kialakulásában. Igen fontos problémát jelenthetnek a külső körülmények, mint pl. a megoldatlan lakáskörülmények (vizsgálatok szerint a legnagyobb probléma), a hajszolt munkatempó, az ezzel járó ritka együttlétekel, a túlzott erőfeszítésekben történő kifáradás (építkezés, anyagi helyzet), ami a kapcsolat kiüresedéséhez, majd váláshoz vezethet, végül az első gyermek korai érkezése, ami Magyarországon igen korai és lerövidíti az összecsiszolódás idejét.

b.) A gyermeket váró és csecsemős családok esetében: a várandósság lelki terhei, a nőknél a szülést követő depresszió, az anyai ill. az apai szerepbe való betanulás úgy, hogy az előző generációk mintái - az életkörülmények változásai miatt - alig átvehetők.

c.) A kisgyermekes családok esetében: az anya kiszolgáltatott helyzete, időbeli lekötöttsége, az ún. GYES-neurózis, a következő gyerek (testvér) születése, az anya újra munkába állása és ennek révén az apa feladatainak módosulása, aktívabb részvétele a családban.

d.) A házasság középső szakaszában: az iskolai teljesítménykényszer és versengés, a prepubertáskor nehézségei (veszély-nemismerés), szülők és gyermekek kapcsolata (a problémás és a "bezzeg"-gyermek), a házastársi kapcsolatok átalakulása.

e.) A fiatal felnőttet kibocsátó család esetében: a felnőtt, de anyagilag függetlenné válni még nem tudó/nem akaró felnőtt, "amíg az én kenyeremet eszed..", az önállósodás nehézségei, az

anyós-érzelmei (a meny- vagy vő-jelöltre ill. menyre, vőre), az esetleges együttélés idős és fiatalok között.

f.) A magukra maradt, de aktív szülők nehézségei: új szerepek, feladatok keresése, megtalálása (nagyszülőség), a változó kor lelki és egészségügyi problémái.

g.) Inaktív idős házaspárok esetében: a nyugdíjba vonulás nehézségei (romló egészségi állapot, -teljesítőképesség, -anyagi helyzet), tekintélyvesztés, felelősség változás/csökkenés. Ha mindez még egyéb válságra rakódik rá (elvált szülők új házassága, fogyatékkal való élés), akkor a válságok csak súlyosabbakká válhatnak.

Különös hangsúlyt kapott a vizsgálat során az apa-kép, különösen is tekintetben, hogy ez milyen módon alakítja az Isten-kép kialakulását (pl. a mindig büntető apa a büntető Isten képét). Fontos, hogy az apa ill. férj vagyis a férfi szerepre való felkészítés az uniszex világában nagyobb szerepet kapjon, mert valljuk, hogy a gyermekeknek mind az apára, mind az anyára, a családnak férjre és feleségre egyaránt szüksége van, szemben a társadalomban egyre terjedő egyéb tendenciákra: együttélés, szingli-lét.

Amint az előzőekből is kiderült, igen fontos szerepe van az egyházi közösségeknek és intézményeknek, így az iskoláknak is. Itt különösen nyilvánvalókká váltak a társadalom alakulásának negatív tényezői, az individualizmus, az értékek viszonylagossá válása, a távlatok hiánya. Mindezekkel szembe kell szegezni a biztonságot, a kiszámíthatóságot, a közös élményt, a közös értékeket egy olyan korban, amikor a tanügy válsága éppen a biztonságot és a kiszámíthatóságot akadályozza.

3. Az időskor válsághelyzetei

Az időskor válsághelyzeteinek vizsgálatánál a nagyból a kicsibe való haladás elvén a kérdést térbeli- és időbeli kiterjedésében vizsgáltuk. Mindenekelőtt az egész emberiségre kiterjedő három nagy "robbanással" foglalkoztunk:

- a népesedési,
- az életkor-növekedési,
- az informatikai robbanással.

Európában és Kelet-Ázsiában már ma is 20% felett van az idős korúak száma, 2025-re szerte az egész északi féltekére, de Dél-Kelet-Ázsiára és Ausztráliára is kiterjed. Mindennek messzemenő gazdasági, költségnövekedési kihatásai lesznek az egész világra.

A lelki problémák abban jelentkeznek, hogy növekszik az együttélő nemzedékek száma, de növekszik a nemzedékek közötti szakadék is.

Az életkor növekedésével növekszik a krónikus betegséget hordozók száma, amelynek mind gazdasági, mind emberi kihatásai vannak (ma is a teljes népesség 51%-át teszik ki, akiknek legalább 1 krónikus betegségük van).

Magyarországra közelítve megállapítható, hogy a népesség fogy, az életkor az európai átlagnál alacsonyabb, de az idősök aránya egyre nő, miközben a magyarok még mindig a legcsaládszeretőbbek Európában az olaszok mellett.

Az érzelmek megfagyása nyomán a bizalomhiány, a kiégés, a magány egyre nő (a magány: valakihez, valamihez, valahová tartozás hiánya).

Ennek a hatásnak a csökkentésében jelentős szerepet kell vállalniuk a keresztyén családoknak, gyülekezeteknek.

Fontos kimondani: az érzelmek és kapcsolatok hiánya anyagiakkal nem pótolható.

A kapcsolatokban az egymástól való korbéli távolság miatt az unokák és nagyszülők kapcsolata fontossá válik.

Mindezeket a családi és gyülekezeti gyakorlatban érvényesíteni kell. A gyülekezeteknek fontos szerepük van abban, hogy idejében bevonják az időseket ("fiatal nyugdíjasokat") a gyülekezeti munkába, aminek nyomán a nemzedéki ellentétek oldódnak, a szakadékok csökkennek, az érzelmek nem fagynak le.

Az öregkor válságjelenségei:

- az öregség elutasítása (minden áron fiatalnak maradni),
- a fiatalok iránti keserű irigység,
- az öregkori önzés.

Jóllehet a statisztikák szerint az idősek többsége otthonában szeretne maradni, de ahogy az idősotthonok egyre inkább megteremtik az otthon-érzés külső és belső feltételeit, ez a helyzet át fog alakulni. A budapesti Schweitzer Albert Otthon, a tenkei és a nemesbikki szeretetotthon életéből megismert gyakorlati példák ebbe az irányba mutatnak.

4. A konferencia témájához kapcsolódva Isten iránti hálával ismerte meg a konferencia a miskolci Lorántffy Zsuzsanna kismamaotthon életét, valamint a sajósenyei, fogyatékkal élők kis csoportját. Áldja meg az Úr az ezeken a nagyon nehéz területeken dolgozó munkatársakat és az otthonok lakóit.

5. A konferencián elhangzottak nyomán a konferencia felkéri a Presbiteri Szövetség Elnökségét, hogy kérje fel a Magyarországi Református Egyház Zsinatát, adjon tanítást/állásfoglalást társadalmunk erkölcsi állapotáról, amelyet a társadalom pártállástól függetlenül igen rossznak ítél, nem titkolva azt sem, hogy ez egyházunkban is súlyos probléma. Szükségesnek látja a konferencia ezt az állásfoglalást azért is, mert - mint láttuk - a társadalmi környezet minden társadalmi válsághelyzetet a negatív kimnetelű válságkezelés irányába tol el.

6. A konferencia megköszöni az előadók, igével szolgáló lelkipásztorok, korreferátorok szolgálatát és felkéri a Presbiteri Szövetség Elnökségét, hogy a köszönetet mindannyiuknak írásban is fejezze ki.

A konferencia megköszöni a Tiszáninneni Egyházkerület Elnökségének, ezen belül a Lévay József Református Gimnázium igazgatójának, gazdaságvezetőjének, a Kollégium ill. menza minden munkatársának ill. vezetőjének, hogy konferenciánkat befogadta és annak lebonyolításához kiváló körülményeket teremtett. Megköszöni az iskola anyagi támogatását, amellyel 10 határon túli résztvevő díját magára vállalta.

A konferencia megköszöni a Presbiteri Szövetség munkatársainak a konferencia megrendezésében, lebonyolításában végzett munkáját, külön is kiemelve az ének-zenei programot és a filmvetítéseket. Köszönettel fogadja annak lehetőségét, hogy a konferencia hanganyaga kazettán is hozzáférhető lesz.

Miskolc, 2005. július 2.